

Roll No. : .....

Total No. of Questions : 12 ]

[ Total No. of Printed Pages : 3

# APF-2045

M.A. (Final) Examination, 2022

SANSKRIT

Paper - IX अ (ग)

[वर्ग अ (ग) साहित्य]

(कालीदास)

Time : 3 Hours ]

[ Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वेऽपि प्रश्नाः समाधेयाः। उत्तरं 50 शब्दात्मकम् अधिकाधिकम्।

(i) आद्यं धर्मसाधनं किम् ? (संस्कृतेनोत्तरम् दीयताम्)

BR-583

( 1 )

APF-2045 P.T.O.

- (ii) सूक्तिं पूरयत उचित शब्देन—  
“न रत्नमन्विष्यति ..... हि तत्।”
- (iii) रघुवंशे चतुर्दशः सर्गः किं नामधेयः वर्तते ?
- (iv) ‘अपश्यतां दाशरथी जनन्यौ’—अत्र दाशरथी-पदेन कः अभिप्रेतः ?
- (v) रिक्त स्थानं पूरणीयम्—  
“पुराणमित्येव न .....न चापि काव्यं नवमित्यवद्यम्।”
- (vi) मालविकाग्निमित्रे कियन्तः अङ्काः सन्ति ?
- (vii) सा रीतिः का यत्सन्दर्भे कालिदासो विशिष्यते ?
- (viii) यं श्लोकम् आधारीकृत्य कालिदासः दीपशिखा इत्युपाधिना विभूषितः, तं श्लोकं लिखत।
- (ix) कस्मिन् काव्ये रतिविलापः वर्णितः ?
- (x) “वक्रः पन्थाः यदपि भवतः प्रस्थितस्योत्तराशाम्” इत्यस्मिन् पद्ये कां नगरीं प्रति कालिदासस्य आकर्षणं द्योत्यते ?

#### खण्ड-ब

अत्र सप्तसु पञ्चप्रश्नाः समाधेयाः। द्वितीयः तृतीयश्च प्रश्नः अनिवार्यः।

2. अधोलिखित-पद्यस्य संस्कृतेन व्याख्या क्रियताम्—

इयेष सा कर्तुमन्ध्यरूपतां समाधिमास्थाय तपो भिरात्मनः।

अवाप्यते वा कथमन्यथा द्वयं तथा विधं प्रेम पतिश्च तादृशः॥

3. निम्नलिखितपद्यस्य संस्कृतेन व्याख्या कार्या—

वाच्यस्त्वया मद्वचनाद् स राजा

वह्नौ विशुद्धामपि यत्समक्षम्।

मां लोकवादश्रवणादहासीः

श्रुतस्य किं तत् सदृशं कुलस्य॥

4. अधस्तन पद्यस्य व्याख्या करणीया—  
लब्धास्पदोस्मीति विवादभीरोः तितिक्षमाणस्यपरेणनिन्दाम्।  
यस्यागमः केवलजीविकायै तं ज्ञान पण्यंवणिजं वदन्ति ॥
5. अधस्तन श्लोकः सप्रसङ्ग व्याख्येयः—  
प्रचण्डसूर्यः स्पृहणीयचन्द्रमाः सदावगाहक्षमवारिसञ्चयः।  
दिनान्तरम्योऽभ्युपशान्तमन्मथो निदाघकालोऽयमुपागतः सखे ॥
6. निम्नस्थ पद्यस्य व्याख्या कार्या—  
द्रुमाः सपुष्पाः सलिलं सपद्मं स्त्रियः सकामाः पवनः सुगन्धिः।  
सुखाः प्रदोषाः दिवसाश्च रम्याः सर्वं प्रिये चारुतरं वसन्ते ॥
7. ऋतुसंहारकाव्यगतं ऋतुवर्णनं सोद्धरणं प्रस्तूयताम्।
8. 'मेघे-मेघे गतं वयः' इत्युक्तिः समीक्ष्यताम्।

#### खण्ड-स

अत्र चतुर्षु प्रश्नद्वयं समाधेयम्।

9. कालिदासस्य नाट्यकलामाश्रित्य एको निबन्धः लिख्यताम्।
10. 'कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशाकुन्तलम्' इत्युक्तेः समीक्षणं कार्यम्।
11. कालिदासस्य जन्मस्थाननिर्णयः इति विषयम् अधिकृत्य विविधमतवादान् प्रस्तुवन्तु।
12. कालिदासस्य काव्येषु चित्रिता भारतीया संस्कृतिः इति विषयः सोद्धरणं सविस्तरं वर्णयताम्।